

Laodise — Ñaareel bi Njëkkul ci Ñaar]

Bëccëg Protestan bi

Jeff Pippenger

2023-08-27

Ngir am solo ci xam xibaar bi ñuy ubbi ci téereb Révélation, fàww ngir nangu affeer yi, yokkuteem ak soloog Coppiteg Protestaa. Ñetti réewu yu mag ci jaar-jaaru Coppiteg boobu dañuy wax ci Biibël bi, ak yoonu liggéey bi war a baax ngir jàng ak xam Biibël bi, te itam ne yonnent yi ñu tànn ci jaar-jaaru boobu ay màndargay yoon lañu ci nekke. Ni mu mel saa su nekk, Seytaane dafa jéemmoon nëbb Biibëlu King James ak ay fenn yu bare, te dafa itam jéemmoon nëbb yoonu liggéey bu jub bi ngir xam Biibël bi ak ay fenn yu bare, te noonu itam dafa jéemmoon nëbb yonnent yu jub yi (màndargay yoon yi) ñu yékkatiwoon ndànk-ndànk ci jaar-jaaru boobu.

“Waaye Seytaane nekkul woon ku toog rekk. Léegi mu jéem li mu mas a jéem ci bépp yëngu-yëngu yu yeesal yu seetlu—nax nit ñi te alag leen, daj ci seen kaw lu fen ngir teg ko ci seen bérab ba liggéeyu dëgg bi nekk. Naka la ay Almasi yu fen feeñee woon ci baatub kërceen gi ci jaar-jaaru njëkk, noonu it ay yonent yu fen jóg nañu ci juroom-benni at yu fukk ya.” The Great Controversy, 186.

Ci biir gu Millerite diggante 1840 ba 1844, mbubb mu Protestantism, (mi nga ñaari càkkut yu nekk ci jaan wa suuf, mooy États-Unis), Adventism bu Millerite dafa doon càkkut bu Protestant. Ci benn waxtu boobu itam, kanisa yi woon nañu daan wax ne ñoom ay Protestants, ñoom ñu nekk apostate Protestantism, walla ni Millerites yi leen xame, “doom yu Rome.” Bi Protestants yi bañee yëgleb malaaka bu njëkk ba ci 1843, ñu daanu, te Millerites yi kontine ak mbubb mu Protestantism. Jaar-jaaru Millerite mooy toppandoo gi ëpp solo ci liggéeyu Yàlla ngir yékkati “ekanam ci màndiq ma” ba ci xam-xamu Kàddug Yàlla gu mat sëkk.

Ubbi atum yitté teggina seetaan ak xel yi ci yoonu Yàlla, rawatina bésub Noflaay bi. Yégleb yéenetu ñetteelu malaaka bi dafa soxla woon mbooloom gëm-gëm bu taxaw ci yoonu Yàlla, miñu dëppoon suufu njàngale ak aada yu baadoolo yi ci jamonoy lëndëm ga. Almasi indi na Protestan yi ci jaar-jaaru mbir yi 1840 ba 1844, te mu teewal leen nattu Eliya, ki William Miller doon misaal. Ba Protestan yi bañee bëgg dëgg waxu Miller, dellu nañu Room. Nattu yéenetu malaaka bu njëkk bi, ni ko Miller yéglee woon, Eliya moo ko misaaloon ci tundu Karmel.

Noonu Ilyaas dikk ñépp nit ñi, ne leen: “Ba fan ngaay taxaw ci diggante ñaari xel? Su Yàlla mooy Yàlla, toppleen ko; waaye su Baal mooy Yàlla, toppleen ko.” Te mbooloo mi tontu ko benn baat. 1 Kings 18:21.

Ci atum 1840, bi ñu jëmee ak waxu Eliya, mi Miller ak malaaka bu njëkk teewal, Protestan yi tànn nañu Baal!

Yeesu Kirist ci jàngale Protestaa bi dafa doon ubbiwaayu dëgg yu Bibil bi, te loolu tàmbalee ak “biddéew bu suba si,” bi ñu digoon a jox ci biir jaar-jaaru jamono ji mbooloom gëmkat yiiraaté Tiratir. Jàppandikoo buy waajal Bibil bi tàmbalee na ay tééméri at lu jiitu lool, te ñu ko wone bu

leer ci The Great Controversy, rawatina ak jaar-jaaru Waldensien yi. Ci 1930, Benjamin Wilkerson móol nettali téere bi, Our Authorized Bible Vindicated. Téere boobu day firndeel xare bi ñu xeex ay mbind yu sell, yu njëkk, yi ñu mujjee jëfandikoo ngir tekki King James Bible, ak itam ay mbind yu fent, yu Seytaane, yi Katolig yi, Protestaa yiy bàyyikoo dëgg ak Adventist yu Laodise yi tàggat nañu, te ba tey di ko tàggat. Xare boobu tàmbalee na lu jiitu lool jaar-jaaru Waldensien yi, waaye ñoom ñooy màndarga ak misaal bu ñi joxe seen bakkan ngir seedeel solo manuskiir yu jub yi, yi ñu mujjee tekki ci King James Bible bu 1611.

Defar ngir ci Bíbbul King James ci atum 1611 jaar na ci benn yoonu tekki bu wér te mu leer lool. Yoonu tekki ak génne Bíbbul bi mat na ci juróom-ñaaru xët yu defar. Itam juróom-ñaari at la jël ngir ägg ci moom, te juróom-ñaari at yu Bíbbul mooy ñaari junni ak juróom-ñaar fukk ñaar-fukk fan. Loolu nag mooy, ci dëgg, benn limub fan yu yonent yi, yi Yesu saxale kóllëre gi ak ñu bare ci matug Daniel juróom-ñeent. Ci diggante ayub bes boobu sell, Kirist dafa dee ca bant ba, te nag Kirist mi ñu daaj ci bant ba mooy digganteg Bíbbul bi. Juróom-ñaari xët yooyu ngir jur Kàddug Yàlla gu set gi, ñooy nii:

- Jëkk: Tekkiin gu jëkk bi ay nit def: Lu tollu ci 50i tekkikat lañu séddale woon ci juróom-benn yoon yu njëg, te ku nekk ci seen mbooloo amoon wàll wu mu war a yëngu ci Mbind mi. Nit ñii daan nañu liggéey ci tekkiin bi, di jële ci làkk yu njëkk ya (Ebrë, Arameye, ak Gereeg) ngir def ko ci Àngale.
- Ñaareel: Seetub Komite bi: Gannaaw bu nekk komite bu njëkke soppi ab xaaj, liggéey bi dañu ko seetaat ak saytu ko ci seen bopp, moom ñi bopp ci komite bi. Loolu maye na ñu joxe seen xel bu bopp te yëngal njuumte yi.
- Ñetteelu: Seetlu Komite Bu Mag: Noonu, ñu joxe woon tekkiin yu benn-benn komite yi defoon ci loxoom ab kurél gu gëna yaatu gu ñuy wax Seetlu Komite Bu Mag. Komite bii dafa ànd ak ay wuutukat yu bawoo ci kenn ku nekk ci juróom-benn yi komitey tekkiin. Ñu seetoon liggéey bi mépp, di méngale tey jëflanteel tekkiin yu wuute yi benn-benn komite yi defoon.
- Ñeentel: Xool gu yokk ak yéexal: Sumbu bu Komite bu Mag bi soppiwoon yónnee nañu ko dellu ci komite yu bopp yi ngir ñu xoolaat ko te gëna setal ko. Jëfandikoo gu di dellusi ci anam wi tax na ngir tekki gi and ak yoonu benn te jub.
- Juróom: Njàngat ak Nangu gu Mujj: Bu kàbbat yi ci comité yu kenn ku nekk yeesaloon seeni coppite, moom bind bu mujj bi ñu jébbal ko Comité Général ngir nangu gu mujj ak mujjal.
- Juroomeel: Nangu Buur bi di ko nangu ak yégleem: Gannaaw loolu, ñu jébbal tekki bi ñu nanguwoon ci kanam Buur James I ngir mu nangu ko.
- Juróom-ñaareel: Bu mu joxee ndigalamu buur ba nguru, ñu génne tekki bi ci atum 1611 ni mooy King James Version (Authorized Version) of the Bible.

Ay waxi Boroom bi ay wax yu sell lañu: mel ni xaaalis bu ñu seet ci noflaayu suuf, bu ñu sellaal juróom-ñaar yoon. Yaw, Boroom bi, dinga leen aar; dinga leen musal ci giir gii ba fàww. Sabóor 12:6, 7.

Ci xareb bu Seytaane ak Kàddug Yàlla, ak ak màndarga yi teerale ci ndaw yi wuute yu nekk ci moomu jaar-jaaru nettali bu ubbeekoo boobu, ak ci yoonu liggéey gu jub ngir xàjjal Kàddugam ba baax, King James Bible bu 1611 mooy ab màndarga bu ñu santale bu leer ci Sabóor fukki ñaar. Benn ci ay Biibël yu fenn yi bare yi ñu sos jaarale ko ci kéyit yu ñaaw yu Katolig yi yàq, jotul yoonu xëtu yi nekk ci Sabóor fukki ñaar. Yoonu setal gi jaaroon juróom-ñaaru jéego ak jamono ju ñaari junni juróom-ñent téeméer ak ñaar-fukk fan, dafa firndeel ne King James Bible mooy “ay kàddu yu sell” yu Yàlla. Yàlla dig na di wottu King James Bible ni Kàddoom gu sell ba fàww, te moo tax itam mu digé di saxal yoonu “historicism” bi ñu jëfandikoo woon ci Soppikat Protestaa yi, boole ca William Miller.

Ci ñaareelu téeméeri at ak fukk, Yowaana Wycliffe, kooku tektal nañu ko ni “biddéewu suba bu Yeesal gi” ci téere bi The Great Controversy, Yàlla jëfandikoo na ko ngir tekki Biibël bi ci làkk wu ba benn nit ku biasa sax man a xam. Moom mooy yonnent bi màndargaal tomb bu tàmbali Yeesal Protestant bi.

“Yëngu yàgg bi Wycliffe ubbeejoon, bi war a gore xel ak bëgg-boppu nit, te bàyyi xeeti réew yi mucc ci buum gi leen Room daan wotale lu yàgg, am na cosaanam ci Biibël bi. Fii la nekkoon ndoxum barke boobu, bi mel ni ndoxum dund, di wal ci jamono yi yépp li dale ca atum fukki téeméeri at ak ñeent ba. Wycliffe nangoo Mbind mu Sell mi ak ngëm gu mat sëkk ne mooy xamalug bëgg-boppu Yàlla gu jóge ci ndëgëm ci Yàlla, te mu doy ngir nekk sàrtu ngëm ak jëf. Dañoo ko yar ba mu jàpp Kàngamu Room ne mooy ndigalu Yàlla, te du juum, te nangoo ak wormaal gu ñàkk laaj njàngale ak aada yi ñu sampoon lu mat junni at; waaye dafa dëddu lépp loolu ngir déglu kàddug Yàlla gu sell gi. Loolu moo doon sañ-sañ bi mu ñaax nit ñi ñu nangu. Fàwwuloon ne kàngam gi la pap bi di waxe, waaye moom yégle ne sañ-sañ bu dëgg bi mooy baatub Yàlla biy wax jaarale ko ci Kàddoom. Te itam dafa jàngale ne du lii rekk ne Biibël bi mooy xamalug bëgg-boppu Yàlla gu mat sëkk, waaye ne Xel mu Sell mi rekk mooy ki koy tekki; te ne kenn ku nekk war na, jaarale ko ci gëstu njàngaleem yi, jàng xam lu ay waram ci boppam. Noonu mu jël xel yi nit ñi soreel pap bi ak Kàngamu Room, jublu leen ci Kàddug Yàlla.”

«Wycliffe bopp na ci ñi gën a mag ci Reformatör yi. Ci yaatu xelam, ci leerug xalaatam, ci dëgër ngir sax ci dëgg, ak ci fitam ngir aar ko, ay nit yu néew a ko yamale ci ñi ko topp. Sellalu dundam, jëf ju dul sonn ci njàng ak ci liggéey, maandute gu dul soppiku, ak mbëggeel ak takku gu mel ni yu Kirist ci liggéeyam, ñoo màndargawee ki jëkk ci Reformatör yi. Te loolu lépp moo ame fekk loolu diir bi mu génnee, bi nekkoon ci lëndëmug xel ak yàqute gu am solo ci mbirum jikko.»

“Jikko Wycliffe mooy seede bu wér ci kàttanu Mbind mi Sell mi di jàngale te di soppi. Biibël bi moo ko defaloon li mu doon. Coono bi ñuy def ngir xam dëgg yu mag yi ci yégle gi, dafay jox bees ak doole mboolem kàttan yi. Dafay yaatal xel mi, ñor xam-xam yi, te matal àtte bi. Njàngum Biibël bi dina yékkati bépp xalaat, yëg-yëg ak bëgg-bëgg, lu kenn njàng mënul def. Dafay jox taxawaayu mébét, muñ, fit ak dëgër-gëmmin; dafay setal jikko ji te sellal ruu bi. Njàng mu dëggu te ànd ak ragal Yàlla ci Mbind mi Sell mi, bu yóbbu xelu njàngat bi ci jokkoo bu jëm ci yoonu xel mu àjjanaak wi, dina jox àddina nit ñu gëna am xel mu dëgër te di liggéey, ak itam njariñ yu gëna tedd, lu gën a am solo li njàngale yu gëna xereñ yi xel-mbooloom nit

mën a joxe. ‘Ubiteek sa kàddu yi,’ la taalifkat bi wax, ‘dafay joxe leer; dafay joxe njàngat ñi xam-xam.’ Psalm 119:130.” The Great Controversy, 93, 94.

Gannaaw seede bi jëm ci Yowaana Wycliffe ci The Great Controversy, Soeur White joxe na ab limu ñi gëmoon dëgg te doon yoon yu mel ni ay waymarks, te mu yegg ci mujj ci reformateur bi di Yowaana Knox. Moom sant na laaj bu am solo bu Mary, Buur-u-Jigeenu Ecosse, laajoon Yowaana Knox.

“Yowaana Noksi dafa dëddu woon ci aada yi ak xam-xamu kumpa yu kërkk, ngir dund ci dëgg yi nekk ci Kàddu Yàlla, te njàngale mi Wisart jàngaloon ko dëgërël na woon dogoom ngir bàyyi bokk na ci komuniyoŋu Room, te boole boppam ak reformeer yi ñu doon fitnaal....”

«Biñ nu ko jëlee te dugal ko kanam buur bu jigéen bu Ecosse, ci kanam moom mi ngërëm ak taxawaayu ñu bare ci njiitu Protestan yi daan nañu sàngu, John Knox seedeel na dëgg gi ak taxawaay bu yëngu-wul. Noppalu ko ak nooy yi mën ko jënd; te du ragal it xutt yi. Buur bi jiiñ ko ne mu ngi ci heresi. Mu waxoon nit ña ñu nangu diine ju réew mi tere, ci njortam, te noonu mu weddi ndigalu Yàlla ji digle way-jiitu yi ñu dëggal seeni buur. Knox tontu ak dëgër ne:—“Naka diine ju jub jëlewul cosaanam mbaa sañ-sañam ci buur yi, waaye ci Yàlla miy sax ba fàww rekk, noonu itam nit ñi waruñu samp seen diine ci dëggal coobarey seeni buur. Ndax lu bari sax na, buur yi, ci ñépp, ñooy gëna ñakk xam-xam ci diine ju dëgg Yàlla. Su fekke askanu Ibraayma gépp toppoon diine Farao, mi ñu nekkoon ay way-jàmmam lu yàgg, maa ngi la ñaan, yaay buur, ana ban diine moo doon am ci àddina si? Te su fekke ñépp ci jamonoy ndaw-yonnent yi toppoon diine buur-yi Rooma, maa ngi la ñaan, yaay buur, ana ban diine moo doon am léegi ci kaw suuf? ... Noonu nag, yaay buur, man nga gis ne nit ñi waruñu topp diine seeni buur, doonte digleef nañu leen ñu jox leen teraanga ak worma.”»

Mary ne: «Yeen dangay firi Mbind mi ci benn anam, te ñoom [jàngalekat yu Room] dañuy firi ko ci beneen anam; kan laay gëm, te kan mooy àttekat?»

«“Yeen na Yàlla, mi wax bu leer ci ay Kàdduam,” la njiitub yeasal ga tontoo; “te lu weesu li Kàddu gi jàngale leen, dungen gëm benn bi walla beneen bi. Kàddu Yàlla leer na ci boppam, te bu fa amee benn bérab bu lëndëm, Xel mu Sell mi, mi masul a juuyoo ak boppam, day firi loolu gën a leer ci yeneen bérab, ba tax du fa des genn sikki-sàkka ludul ci ñi ñu dékku ci xamul.” Loolu moo doon dëgg yi njiitub yeasal gu ragalul woon waxe ci noppu buur gi, te bakkanam sax nekk ci nguy. Ak noonu it, mu sax ci ay mébétam ak jom gu dul rett, di ñaan te di xeex xeeti Boroom bi, ba keraaw wu Eskóos mucc ci papis.» The Great Controversy, 250, 251.

Jokkoo bi doxatkat yi ak buur buy jigéen bi fësal ñetteelu xërëñ bi ci jaar-jaaru Yeasal ga, miy xamale ne Seytaane dafa jëm a yemale néewal Biibël bi, doxatkat yi ak yoonu njàngum Mbind mi. Tontu Yaxya jox buur bi mooy ne yoonu jub wi mooy “historicism,” te loolu sukkandiku na ci ne xët wu jaar-jaaru waxu yonent bu am solo day firndeelante ak beneen xët wu jaar-jaaru waxu yonent, ci leerali Xelum Sell mi.

Leer bi ubbeeku woon na ci lëndëm gi. Wycliffe ak ñiy njëkk ci Yeasal-kat yi, ba ci matug jaar-jaaru Millerite, jëfandikoo nañu ab yoonu jàng Biibël bu ñuy tudde “historicism.” Jaar-jaaru

yoonu Biibël ci jàngum Biibël lu ñu bari di jéexal a bañ a seet, waaye lu am solo lool te war a xam ngir ku bëgg a gis dëgg-dëgg solo yoonu tekki kàddug waxi Yàlla yu wax lu ñëw te Miller jël ko, te gannaaw loolu Future for America itam di ko jëfandikoo.

Am naari mbooloo yi ñaari rekk lañu Sister White jox tur ni ñooy nit ñi Yàlla tudd. Mooy Israel gu yàgg ga ak mbooloom Église Adventiste du Septième Jour.

« Li tax yi ñuy wooye nit ñi Yàlla moom lañu war a delloo waxat ak waxat. Deuteronomy 4:1–13 » Manuscript Releases, volume 8, 426.

“Jàngu ndaw ya” ak jàngu mi nekkoon ci màndiŋ ga bi diirub lëndëmug paapal ga, duñu leen woowe woon nit ñi Yàlla tudd, ndaxte baat bi (tekk ci “ñu tudd”) dafay tegtal ab jàngu ju ñu dénk yëfandikoo nekk aji wottu yoonu Yàlla, te itam ci diggante Adventism, dañoo war a nekk aji wottu dëgg-yóbbent yi Yàlla.

«Yàlla woo na mbooloom njàngaleem ci jamono jii, ni Mu woo woon Israyil gu yàgg ga, ngir taxaw ne mel ni leer ci kaw suuf si. Jaarale ko ci réccu dëgg gu mag gi, muy yégleb malaaka bu jëkk bi, bu ñaareel bi, ak bu ñetteel bi, Mu tàggale na leen ak mbooloooy kerk yi ak ak àddina bi ngir indil leen jegeel gu sell ci moom. Def na leen ay way-denc ndigalam, te jox na leen dëgg yu mag yu kàddug waxantu ngir jamono jii. Ni waxi Yàlla yu sell ya, yi Mu dénk woon Israyil gu yàgg ga, noonu itam yii mooy wóolu gu sell, wu war a jottali àddina si. Ñetti malaakay Peeñu gi 14 dañuy feesal nit ñi nangu leeru yéglebi Yàlla te génne ne ay ndawam ngir yégle waxtaanu artu gi ci guddi ak bëccëg suuf si bépp.» Testimonies, voliyum 5, 455.

William Miller moo doon ndaw li Yàlla tànn ngir ubbi dëgg-dëggi kàdduy wax ci kanamam, te bi dëgg yooyu yonnee askan wi ba ci bunt bu ubbeeku ca Bérah bu Gëna Sell ba ci atum 1844, Yàlla daldi ubbi yoonu Yàlla bi. Wycliffe mooy benn màndarga yoon ci ubbi Biibël bi ak indi tàmbali yi ñu sukkandiku ci Coppiteg Protestan bi, waaye itam mooy benn màndarga yoon ci liggéeyu Yàlla ngir taxawal “dëgg yu mag yi ci waxu kanam.” John Wycliffe mooy biddiwub suba bi ñu xamale ci jaar-jaaru nguuru baab bu ñetti téeméeri ak juróom-benn-fukk at ak juróom-benn-fukk at yi. Liggéeyam tambalee na ci xarnuñ fukki ak ñent, te gannaaw loolu ci xarnuñ fukki ak juróom-ñaar benneneen màndarga yoon ci sàrtu waxu kanam boobu mooy génne Biibëlu King James bi ci 1611. Ci sàrt boobu, mujj gi nu agsi ci màndarga yoonu sàrt yi Miller def ngir tekki waxu kanam. Miller mooy benn màndarga yoon ci sàrtu dëgg boobu, te ay sàrtam itam noonu lañu. Sàrtam yi seedeel nañu benn màndarga yoon ci mujju Adventism bi, bi ñu tegtale ci génne Prophetic Keys.

Bu nu xamle ne yoonu yu Miller tëral woon ne dañoo doon benn tektal ci rëy-rëyu jaar-jaaru waxu yonent, buy tegtal liggéey bi ñu def ngir aar mbind mi njëkk te jub ci Biibël bi, te itam liggéeyu ubbi xam-xamu dëgg Biibël bi, te loolu laajoon ba ñu jiite reformeer yi ngir ñu xam te jëfandikoo pexe bu sell bu njàng mi ñuy wax “historicism,” kon dafa am solo ne sunu xam-xam matul ngir nangu dëgg-yu yonent yi jàppale ak liggéeyu yégle ak aar leeru malaaka bu ñetteel bi ci mujju Adventism. Moo tax am solo nu xool tuuti jaar-jaaru bindu boobu.

Benn tekki tannéeef bu dëgg ci baat bi “Protestant” mooy a bañ Room. Su ab jànguway bàyyée di bañ Room, dootul Protestant, te ci kaw loolu mu nekk doomu Room, ni Protestants yi bañee yégleb malaaka bu njëkk bi. Xam-xam bi gën a am solo, bi nekk “motto” bu Protestants yi jóge ci

jànguwayu Katolig, mooy “Biibël bi ak Biibël bi rekk.” Waaye jaar-jaar buy seede moo firndeel ne waroon na ñu xàjjaat Biibël bi bu baax.

Jéemal ngir wone sa bopp ne nga neex Yàlla, mel ni ab liggéeykat bu warul a rus, te buy jàngale kàddug dëgg gi ci yoon wu jub. Waaye dawal wax yu sosul te amul njariñ; ndaxte dinañu yokk njubadi ci lu gën a bon. 2 Timothy 2:15, 16.

Yoonu njàngum Bibël bi ga Protestan yi ñu gindee ci seen jëf ngir xàjj Kàddu dëgg gi bu jub mooy “historicism.” Yoon woowu nekk na woon benn jëm ju mat sëriñ te am solo lool ci njàngatanu Seytaane, te musalul ko; dafa ko xeex.

“War nanu bopp li di bokk ci Kirisçaanuggi, li di dëgg, li di ngëm gi nu jot, ak yan ndigali Biibël yi — ndigali yi nu jotee ci kàttan gu gën kawé.” The 1888 Materials, 403.

Yàqale yoonu fàttaliku bu Bibl bi ñu jëfandikoo woon ci Réformateur yi ba agsi ci William Miller te boole ko moom, dañu ko wone bu leer ne mu tàmbelee ci ñetti-fukki at ak juróom-ñaareelu xarnu, ak ab xamkat bu Jésuit bu tudd Francisco Ribera (1537–1591), mi ñu jox ndam ci yokk ak wëral tekkiin bu futuriste bi. Moom bind na ab komentar ci téereb Révélation bi, bi jébbal woon ab tekkiin bu futuriste ci waxi yonent yi, di leen soreel ak seen jéego yu ànd ak taarix. Ribera sos na yoon wii ngir xeex dëgg gi yoonu historicisme daan sax di jur. Te dëgg googu mooy ne pàppaas bu Room mooy antikrist bi ci yonent yi ci Bibl bi.

Ci digganteelu ak ci juróom-ñaar-fukki at yu teg ci toppantey jamono yi, mën nañu wone ci ay kéyit ne Protestantisma xamoon na ne yoonu wax ju dul dëgg, ji Ribera jëfandikoo, doon na lu Seytaane te du yoon wu sax. Protestan yi ci jaar-jaar boobu bindoon nañu ay téere ak ay mbind yu gàtt ngir weddi “wax yu xàjjal te amul njariñ” yu xamkat bu Jezwiit boobu. Waaye ci 1909, fas wi ñuy wax kawar Troie, mooy Scofield Reference Bible, moom lañu siiwal, te ay ndigal yu ñu dugal ci suuf-xët yu Biibël bi dafa sukkandikuwoon ci njàngale yi Ribera ak beneen Jezwiit bu tudd Manuel Lacunza (1731–1801) jàngale. Lacunza dafa bindoon ci turu bind bu ñu ko xamalee Juan Josafat Ben-Ezra, te mu siiwal ab téere bu tudd Ñëwug Mesiya bi ci ndam ak màggat. Ni Ribera jiiitu ko woon, téere boobu doon na jéggi jàppante bu jub ci matug waxi yonent yi ci téereb Peeñ gi.

Seytaane xam na nekk yégle bi mu waroon a muur ak njaxlaf, mooy yégle artu bu mujj bi jóge ci téereb Peeñu yi. Ci dugal wax yu xasaw te neen yu ñaari saraxalekat Yeesuwit yi ci ay tegtal yi nekk ci biibëlub Référaans bu Scofield, Seytaane man na jiiñ Protestan yu fattiku yi ba ñu nangu yoonu liggéeyu Yeesuwit yi, te noonu gumb leen ci dëgg gi. Seytaane def na loolu ci sisse ay misaalu waxu yonent yu Katolik yu bari, yu dindi mën-mënu xàll bu leer kan mooy antikrist bi ci yonentiy Biibël. Naxuloon ayis ci njubte googu ci Seytaane, ndaxte Protestan yi dellu woon nañu ba noppi ca kërugu Room ga ak seen bañ a nangu yégleb Miller ci atum 1843.

Am na ay teew nañ ay mbind ak ay artikil yu ñu siiwal ci at yi weesu ngir bind leer ne Seytaane dafa song Biibël bi; song boobu tàmbelee na ci ay xarnu yu njëkk yi gannaaw ba Kirist dañu ko daaj ci bant bi. Song boobu agsi na ba ci foofu ga ñu duggale ay téerey mbind yu fen ngir jur ay Biibël yu fen. Seytaane song na itam ñi soppiwall yi Yàlla taxawaloon ngir taxawu kàddug Yàlla bi diir bu ñuy dund, te sax gannaaw ba ñi Soppiwall yooyu deewee.

Xalaatleen ni waa ni ay taariikatkat ak teolog yi ci mbooloom Seventh-day Adventist yu jamono jii di jëfandikoo mbirum William Miller. Mel na ne danoo gas baayam yi, ba noppi sànni leen ci dextru Mississippi.

“William Miller dafa yëngaalu nguurug Seytaane, te noon sangukaayu noon bi seetul woon rekk ni mu dëjji doxalin xebara bi, waaye itam ni mu alag yonnentekat bi ci boppam. Bi Baay Miller di jëfandikoo dëggug Mbind mi ci anam wu praktig ngir jox ko xol yi ñu koy déglu, merum ñi di wax ne ay Kiristaan tàmbaalee na ci moom, ni merum Yawut ya tàmbaalee woon ci Kirist ak ndawam yi. Nit ñi boka ci kër-g-yàlla yi yëngu woon nañu ngir xiir ñi gëna suufe, te ci ay yoon yu bare noon yi gëstu woon nañu ngir rey ko bu mu dee génn fa ñuy dajale. Waaye malaaka yu sell yi nekkoon nañu ci mbooloo ma, te kenn ci ñoom, ci melow nit, jàpp loxo jaamu Boroom bi, te yóbbu ko ci kaaraange génne ko ci mbooloom ña mer. Liggéeyam jeezagul woon, te Seytaane ak ndawam yi rus nañu ci seen mébet.” Spirit of Prophecy, volume 4, 219.

Xoolal ni ñaari xeetu Adventism yoonu (teolog yi ak istorien yi) ni ñuy wàññi te jàppandikoo ngelaw gu sutur ngeneel ak dëggug yooni Miller, yi Sister White xamal nu ne ñépp ñi dëgg-dëgg di yégle yennett ñetti malaaka yi dinañu ko jëfandikoo.

“Ñi ñuy boka ci yégleb bataaxalu ñetteelu malaaka bi, dañuy seet ci Mbind mi ci benn pexe mi Baay Miller jëfandikoo woon. Ci téere bu ndaw bañuy wax Views of the Prophecies and Prophetic Chronology, Baay Miller joxe na ay sartu yu yomb waaye xelu te am solo ngir jàng ak firi Biibël bi, nii:—

«[Yoonu benn ba juróom ñaari yi ñu waxee.]»

«Li ñu wax ci kaw, ab xaaj la ci yoon yii; te ci sunu njàngum Biibël bi, nun ñépp dinanu def lu baax su nu toppee pexe yi ñu ténk ci.» Review and Herald, November 25, 1884.

Suñu mana delloo xel ci ñetti jàppale yi ci sàmmu taariixu yonnent yi aju ci yokk ak saxal Kàddug Yàlla, manul a gis solo bu mag bi nekk ci seede bu am doole buy samp William Miller ni ndaw liñu misaale woon ci Eliya ci wéralem yégleb bi, ak ni Muusaa ci digeb ne dees na yëkkati Miller ci ndekkiteg aji jub ñi, ak ni Elisee ci cofeelam a bàyyi toolam ngir liggéeyal yonnentub Eliya. Sœur White santale na ñetti sàmmu jamono yi ci Biibël yi yépp ne dañuy misaalel William Miller, moom mi tey ñu ngi koy jëfandikoo ci yeneen teolog ak istoriyankat yu Adventist yu jamono jii mel ni ku nekk rek woon benn “xale bu ñàkk doole bu jóge ci tool” ci atum fukki at ak juróom-ñaar ñeel.

William Tyndale moo nekkoon ci ñoom ñi bare ci yëngu-yëngu yeesal yi Yàlla jógéeloon ci jàllin wu jaar-wóor gu nit ñi wax ne mooy jaaru waxi yonent yi. Su ma ko manee wax nii, ay waxam yu mel ni ay mbir yu muy yëngu ci ndigalum liggéeyam ngir aji-pàppa bi ak ay ndawam yi mu doon jëfandikoo waxandoo ak ñoom, mooy naan: “Dinaa tax xale buy jiital bey ba xam Mbind mi gën a baax ngeen xam ko.” William Miller moo doon xale bu dëkk kër gu bey, buy jiital bey, te moo matal waxu yonent wi Tyndale waxoon.

Njëgtale bii dañu ko yombal lool ci mbirum mboolem jaar-jaari jamono yi ñu manoon a indi ngir dëggal li nu wone ba leegi. Léegi nag, dinañu seet yenn firnde yu Alpha ak Omega ngir dellu gindee ci xalaat ci Miller ni muy ab màndargay yoon ak ab yonnent.

Téerebu Daniel mooy njàlbéenu téere bu ëmb ñaari téere. Muji ga téere boobu mooy téereb Peeñug Yàlla. Doonte ñaari téere yu wuute lañu, waaye benn téere lañuy tegtal bu ñu leen boolee.

At yu yàgg, amoon naa benn waxtaanu bopp ak kenn ku siiw te di teoloog bu nekk ci Église Adventiste du Septième Jour, miy liggéey ci Biblical Research Institute bu General Conference bu Église Adventiste du Septième Jour. Teoloog boobu dafa doon jéem a yéexal sama xam-xam ci juróom-benn aaya yu mujj yi ci Daniel fukki benn, ak itam sama xam-xam ci “daily” bi nekk ci téereb Daniel. Ci sunu waxtaan woowu, mi dundee ab diir, ndaxte dafa ame woon ci mu bind benn article, ma tontu ko, mu dellu ci sama tontu, te man itam ma dellu wax sama xalaat, ak yeneen lu ni mel. Ci waxtaan woowu, dafa ma xamal ne ci comité bi mu liggéey ca General Conference, dañu ko jàppoon muy ki gën a xam téereb Daniel, te kenn ci ay naataangoom dañu ko jàppoon muy ki gën a xam téereb Révélation. Ci sunuy waxtaan, bëggul woon a wax ci ay poñ yu nekk ci téereb Révélation, waaye mu jox leen ay naataangoom. Dafa bëggoon nga xajoo waxtaan wi ci téereb Daniel rekk.

Rakku White wax ne Daniel ak Révélation benn lañu teq ci benn téere. Ci boobu waxtu, ñoom dañuy tegu ci Biiibël bi, mi nekk benn téere bu ñaari xaaj ñoo ko defar, mooy gu yàgg gi ak gu bees gi. Rakku White wax na itam ci mbindum Yawut yi, mi teg xel ci ne téere bu yàgg rekk mooy benn téere bi; te wax na itam ci ñi di xeeb téere bu yàgg bi ndaxte dégg nañu, walla bëgg nañu dégg, téere bu bees bi rekk. Seedeem gu ñu ko wax ci xel mu Sell mi mooy ne su fekke dangay nangu gu bees gi rekk, da ngay bañ gu yàgg gi, te noonu itam, su fekke dangay nangu gu yàgg gi rekk, da ngay bañ gu bees gi. Su ñu gëstu-kàddu Yàlla bi wax ne moom moo xam Daniel ba noppi waaye du ku xam Révélation, loolu mooy dellusi xalaatu Yawut yi di nangu Testament bu Yàgg bi rekk; te xam nanu fu gis-gis bu xat boobu yóbbu Yawut yi. Jàpp genn wetu mbir mi — nangu gu yàgg gi te bañ gu bees gi, walla nangu gu bees gi waaye bañ gu yàgg gi — mooy bañ seede bi bépp.

“Musalekat bi laajam ña ndax xam nañu yëf yii. Ñu tontu ne: ‘Waaw, Boroom bi.’ Noonu mu ne leen: ‘Kon bépp bindkat bu ñu jàngal ci nguug Asamaan mel na ak nit ku moom kër, buy génne ci ay alalam yu bees ak yu yàgg.’ Ci léeb boobu, Yeesu teg ci kanamu taalibeem yi sasug ñi seen liggéey di jox àddina si leer gi ñu jote ci moom. Kàdduy Kóllëreg Yàgg rekk a nekkoon Mbind mi amoon jamono jooju; waaye binduñu ko ngir mag ña rekk; ngir jamono yépp ak ngir nit ñépp la woon. Yeesu bëgg na ne njàngalekat yi ci njàngalem wut ak taxawaayu Kóllëreg Yàgg gi ngir leer ga dëgëral sañ-sañam ne Masi bi la, ki yonent yi waxoon ci mbiram, te feeñal melokaanu ndawam ci àddina si. Kóllëreg Yàgg ak Kóllëreg Bees kenn manul leen a taxawal ci seen bopp, ndaxte ñoom ñépp njàngaley Kirist lañu. Njàngaley Yawut yi, ñiy nangoo rekk Kóllëreg Yàgg gi, jëmul ci mucc, ndaxte dañuy bañ Musalekat bi, ki dundam ak liggéeyam doon matal yoon wi ak waxi yonent yi. Te itam njàngaley ñiy bàyyi Kóllëreg Yàgg gi jëmul ci mucc, ndaxte muy bañ li di seede gu jub ci mbiru Kirist. Ñiy sikk-sakk tàmbalee ci wànte Kóllëreg Yàgg gi solo, te du soxla ludul benn yoonaat ngir weddi saxalug Kóllëreg Bees gi, ba noonu dañuy bañ ñoom ñaar ñépp.”

“Yawut yi am nañu doole gu néew ci kaw àddina bu Kiristaan ngir won leen solo ndigali yi, boole ci yoonu Noppalu ga buy wéy di war, ndaxte bu ñuy génne alal yu mag yi ci dëgg, dañuy bàyyi yu bees yi ci njàngalem yeesal yi Yeesu. Waaye itam, li gën a tax Kiristaan yi mēnuñoo am doole ci Yawut yi ngir nangu njàngalem Almasi bi ni kàddug xel mu sell mu Yàlla, mooy ne, bu ñuy génne alali kàddoom, dañuy xeeb barebari Kóllère gu Yàgg ga, te mooy njàngale yu njëkk yu Doomu Yàlla bi, jaarale ko ci Musaa. Dañuy bañ yoon wi ñu yégle woon ca Sinaay, ak Noppalu ndigalu ñeenteel ba, bi ñu sampoon ca toolu Eden. Waaye sarxalkat xebaar bu baax bi, buy topp njàngalem Almasi, dina am xam-xam bu mat ci Kóllère gu Yàgg ak Kóllère gu Bees, ngir man a joxe leen nit ña ci seen leer gu dëgg, ni benn yépp guñu mēna xàjjale—kenn ki sukkandiku ci keneen ki te di ko leerël. Noonu, ni Yeesu jàngale woon ay taalibeem, dinañu génne ci seen alal ‘mbir yu bees ak yu yàgg.’” Spirit of Prophecy, volume 2, 255.

Ndigal gu jëkk yi am na beneen jëfandikoo ngir Adventist yi gu Laodise. Nangu ne nga gëm Biibël bi yépp, Muy Kóllère gu Yàgg ga ak Kóllère gu Bees gi, waaye nga bañ Xelu Waxu Yàlla, loolu mooy benn mbedd mi ci mel ni ku nangu benn seede rekk. Ñaari seede lañu soxla ngir dëgërël dëgg, ba taxul manees na dëgërël dëgg ak benn seede rekk; te su kenn jéema def noonu, dafay bañ ñaar ñépp ñi di seede, ndaxte dafay samp ay ngēmam ci li ñuy wax ne “xajmël-dëgg.”

Léegi damay dellu waxaat ab laaj bu nekkoon ci benn ci mbind yi njëkk yi di génn li dalee ci suwe, 2023. Laaj bi mooy: “Ban leer gu bees moo génn ci Adventisme li dalee 1863?” Tontu bi dafa yomb rekk: “Amul benn.”

“Téerey Daniel ak Révélation benn lañu. Benn ci mooy ab yonent, beneen bi mooy ab xamle; benn ci mooy téere buñ tēj, beneen bi mooy téere buñ ubbi. Yowaana dégg na kumpay yi dënn yu mag ya wax, waaye ndigël nañu ko mu bañ a bind leen.” Seventh-day Adventist Bible Commentary, volume 7, 971.

Kon Alfa ak Omega bi nag ne, Danyeel mooy bu njëkk te Peeñ mi mooy bu mujj. Danyeel dafay tegtal tàmballiinu Awaantis, te Peeñ mi dafay tegtal mujjiinu Awaantis.

“Peeñ gu mujj gi ab téere bu ñu tēj la, waaye itam ab téere bu ñu ubbi la. Moo di bind xew-xew yu yéeme yu war a am ci fan yu mujj yi ci jaar-jaaru suuf sii. Jàngale yi nekk ci téere bii wér nañu, duñu lu kumpa te maneesul a xam. Ci moom, benn rëddin gu njëkk gu wax ci kàdduy yégle gi lañu delloo, ni ko nekk ci Daniel. Yenn kàdduy yégle, Yàlla delloo na leen, noonu di won ne war nañu a joxe seen solo bu mag. Boroom bi du delloo mbir yu amul njariñ wu réy.” Manuscript Releases, volume 9, 8.

Ca njàlbéenu Aduwantis, ci ay xët yi nekk ndombo bu màgg bu Aduwantis, mooy ay xët yi ñu ubbiwoon ci 1798; Yeesu won na boppam ne mooy “Palmoni,” Màgg mi di Waajalakat wu yém. Ci mujjug Aduwantis, Yeesu dafay won boppam ne mooy “Alfa ak Omega,” yépp a yém ci làkk—the Kàddug Yàlla. Loolu moo tax ca njàlbéenu Aduwantis ak yégleb malaaka bu njëkk, “wàccoon na ci waxtu.” Ci mujjug Aduwantis, yégleb malaaka bu ñetteel bi dina wàcc ci Kàddugam.

Tambali ak jeexal gi ak mujjam yépp ñuy am ci biir jaar-jaaru juróomeel benni nguur gi ci waxi yonent yi ci Biibël bi, moo tax ñuy am itam ci biir tambali ak mujjam États-Unis. Jaar-jaaru yonent bu États-Unis mooy jaar-jaaru ñaari bëñ yi di Republicanisme ak Protestantisme. Bu jaar-jaaru boobu agsee ci mujj, ñaari bëñ yooyu dinañu soppeeku, jóge ci xar mu ndaw ba nekk jaan. Republicanisme dina soppeeku demokaraasi, te Protestantisme dina soppeeku Protestantisme buy réer. Bu kaasu waxtu nattu ga ñu jagleel États-Unis tàmbalee jëm ci ub tëj, ni muy xew léegi ci sunu kanam, ñaari bëñ yi di Republicanisme buy réer ak Protestantisme buy réer dinañu sos nataalu rab wi, ba boole mbooloom diine ak nguur mu nekk benn bëñ buy wax ni jaan. Waaye Yàlla du des kenn ku koy seedeel, ndaxte ci yoonu jëf ngir jëfandikoo mujjal États-Unis, dina yékkati dëgg-dëgg bëñu Protestantisme ngir bañ nataalu rab wi ci États-Unis, te gannaaw loolu nataalu rab wi miy jàkkaarloo ak àddina si yépp. Yékkatug bëñu Protestantisme ci mujjug États-Unis dina ame ci biir benn taxawaayu jaar-jaar bu ni mel ni ga ñu yékkatee bëñu Protestantisme ca tambalib États-Unis. Benn xeet bu nekkoon xeetu kóllère dinañu ko wéy, te benn xeet bu bees dina doon xeetu kóllère bu bees bi. Amul dara lu bees ci suuf si.

Bu nu jëfandikoo yooni waxu jamono yi ñu xamoon te ñu feeñaloon ci jaar-jaaru Millerite ngir seet Alfa ak Omega, danuy gis ne benn lañu doon. Bépp waxu jamono tambalee na ak benn jaar-jaar bu sax ba fa waxu bi deklareeku, te boobu jaar-jaar dafa mas a nekk misaal bu feeñal jaar-jaar ba fa waxu bi matalee.

Jaar-jaaru wax kàddug yonent bi ñaari junni ak ñetti téeméeri at yi tàmbalee ci ñetteel ndigël bi ci atum 457 lu jiitu Kirist, te mu jeexee ci ndaje malaaka ñetteel bi ca 22 Oktoobar 1844. Lu jiitu waaye bala ñetteel ndigël bi dikk, liggéyu tabax kër Yàlla ga ak Yerusalem dafa amoon njubb. Noonu itam, ci jaar-jaaru lu jiitu dikkug malaaka ñetteel bi, dëgg-yu fondasiyoŋ yi kër Yàlla gu Millerite gi ñu saxaloon.

Ci atum 1798, wax juroom-ñaar téeméer ak ñaar-fukk fanweeri at yi tàmbalee ci 723 BC, bi ñu tasaaroo fukki giir yu bëj-gànnar yi, am na seeni mat. Kàddu-géppug yëgale boobu màndargaale na ñaari jamono yu junni ak ñaar téeméer ak juróom-fukk at, di màndargaal nootug dëkkub Yàlla gu dëgg ak Yerusalem gu dëgg, ci loxoy Room gu dëgg, gu bokkoon ci ña dul jaamu Yàlla; te gannaaw loolu, am na beneen junni ak ñaar téeméer ak juróom-fukk at yu Roomu baapal bi di noot dëkk bu xel mi ak kër Yàlla gu xel mi. Kàddu-géppug yëgale boobu tàmbalee na ak yàqute nguurug bëj-gànnar gi ak tasaaro gaayi nguur ga. Digganteem, ci 538, mu màndargaal jeexital nootug askanu Yàlla ci loxoy Room gu dul jaamu Yàlla, maanaam ñeenteel nguur gi ci kàddu-géppug yëgale Bibil bi, te moo jur tasaaro Kàngam Yàlla gi dugg ca màndiŋ ma ci Jamonoy Lëndëm yi. Jeexital boobu kàddu-géppug jamono ci 1798 mooy màndargaal jeexital juróomeel nguur gi ci kàddu-géppug yëgale Bibil bi. Tasaaro fukki giir yu bëj-gànnar yi, ak tasaaro Kàngam Kiristaan yi daw ba dugg ca màndiŋ ma, dafa tegtal ndajeem ñi ñu dogaloon ne dinañu nekk sax bu Protestàntu bi. Waymark yi, lu bari, ci lu juboo ak lu wërsëg lañu leen di tegtal, te tasaaro man naa tegtal ndajeem, ni Eliya muy tegtal Yahya mi Sóob. Ci benn xeexu kàddu-géppug yëgale boobu it, Eliya dee'ul, waaye Yahya mi Sóob dee na.

Ci atum 677 balaat Krista, giiru bëj-saalum Yuda, (te itam naa mooy “réew mi tedd” ci Mbind mi Sell mi), dafa tasaaroo ngir ñaari junni ak juróom-ñett téeméeri at ak ñaar-fukk, ba mu jeex ci 22

Oktoobar 1844. Kóllère googu mooy won ne nit ñi Yàlla moom lañu doon dóor ak toroxal, ñoom ñi Danyeel tudde “mbooloo mi” ci Danyeel 8:13, 14.

Noonu ma dégg benn aji-sell buy wax, te beneen aji-sell ne ko kañam aji-sell boobu waxoon naan: “Ba kañ la gis-gis bi di dund ci mbind mi ñuy jébbale bés bu nekk, ak tooñu yàq gi, ngir joxe benn santuwaar bi ak mbooloo mi, ñu dox ci seen kaw?” Noonu mu ne ma: “Ba ci ñaari junni ak ñetti téeméeri fan; gannaaw loolu dees na sellal santuwaar bi.” Daniel 8:13, 14

Kàddu ñaari junni ak ñetti téeméeri at yi ci waxu yëgle gi jeexoon ci benn jamono ak waxu yëgle ñaari junni ak juróom-ñaar téeméer ak ñaar-fukk yi, mi tàmbalee ci atum 677 BC, mooyoon di déggal ne dajale ak taccub kër-yàlla ga lañu wax ci Daniel 8:13, 14. Waxu yëgle tasaaru Yuda ci 677 BC, ñetti xare yu Nebukadnesar doon jëkkërloo ko, te waxu yëgle woowu jeex na ca aksi yonnente bu ñetteel bi, ci 22 Oktoobar 1844.

Ñaari yooni junni ak fukk ak ñaar-fukk yiiru at yu wax ci seen waxi ci jamono yi, di jeex benn ci 1798 te benn ci 1844, ñuy xamle ñeent-fukk ak juróom-benn at yi ñu tabaxe woon fondemañ bu këru Yàlla Millerite. Musaa dafa nekkoon ñeent-fukk ak juróom-benn fan di jot ndigali tabax kër Yàlla gi; te soppiwaayu kër Yàlla Erodd ci jamonoy Almasi bi dafa took ñeent-fukk ak juróom-benn at, te loolu jeex atum sóobu Almasi. Gannaaw sóobam ga, Mu dem àll ba di fa nekk ñeent-fukk fan; ba Mu délsi, Mu setal kër Yàlla gi ngir yoon wu jëkk, te Yawut ya di werante bëgg a xam ci ban sañ-sañ la defee lu mel noonu.

Biir Yawut yaa ngi doon jege, ba Yeesu dem Yerusalem. Mu fekk ca kër Yàlla ga ay nit ñuy jaay nag, ay xar ak pitax, te ñeneen toog fa di weccante xalis. Noonu mu def ab yarub bu ñu lal ak ay buum yu ndaw, daldi leen dàq ñoom ñépp génne ca kër Yàlla ga, ak xar ya ak nag ya; mu tuur xalisu way-weccante ya, toppar xàjjaat ya. Te mu wax ñiy jaay pitax ya ne leen: “Yóbbu leen yii fii; buleen def këru sama Baay ab kër gu jaay.” Taalibe yi fàttaliku ne Mbind mi waxoon na: “Cañug sa kër da ma lekk.” Noonu Yawut ya tontu ko ne ko: “Ban kéemaan nga nu di won, gannaaw yuy def yooyu?” Yeesu tontu leen ne: “Yàqleen kër Yàlla gii, te ci ñetti fan dinaa ko tabaxaat.” Yawut ya ne ko: “Juróom-benn fukki at ak juróom-benni at lañu tabaxe kër Yàlla gii, te yaa ngi ne dinga ko tabaxaat ci ñetti fan?” Waaye moom, lu mu waxoon mooyoon kër Yàlla guw yaramam. Bi mu dekke nag ca ñi dee, taalibe yi fàttaliku ne waxoon na leen loolu; te gëm nañu Mbind mi ak wax ji Yeesu waxoon. Yowaana 2:13–22.

Tempalu Millerite bi ñu tabax ci ñeent-fukk ak juróom-benn at yu tàmbalee ci 1798, ca mujju jëfandikook wa njëkk bu yaram ak ñaar-fukk ak juróom-ñeent téeméeri at yi ak ñaar-fukk, te mu jeex ñaar-fukk ak juróom-benn at gannaaw loolu, bi yëggoon jëfandikook wa ñaareel bu yaram ak ñaar-fukk ak juróom-ñeent téeméeri at yi ak ñaar-fukk ci 1844. Ñeent-fukk ak juróom-benn at yooyu tàmbalee ak dikkug malaaka bi njëkk te jeex ak dikkug malaaka bi ñetteel, ndaxte Kirist nee na ne dañuy yëkkati ay tempalam ci ñetti fan. Su fekke ne bëggoo gis dégg yooyu, loolu ndaxte am na ñaari jafe-jafe yu mag, gën a sore jafe-jafe yi man a am ci xol bu bañ te du soppeeku. Jafe-jafe bi njëkk mooy ne bëggoo jëfandikoo Kàddug waxi yonent yi ci xalaat bi ne taarixu àddina dafa dellu. Yaw doo historicist. Jafe-jafe baneen bi mooy ragal walla bañ mën a jëfandikoo baat yu misaal yi ñu bind ci biir Kàddug Yàlla ngir Kàddug Yàlla ci boppam. Tàmbaliin yépp yu waxi yonent yooyu dañuy tegtal mujjaay bi, te sax dañuy tegtal lu ëpp lool yépp fu dul rekk taarix yi di

dellu.

Biibël bi wax na ne nun ay kër yu Xel mu Sell mi, te kërug yaram gi dafa sosoo ak ñeent-fukk ak juróom-benn kromozom. Sayantis yi di gëstu ñeent-fukk ak juróom-benn kromozom yooyu xamal nañu nu ne ñaar-fukk ak ñett kromozom yu góor yi ak ñaar-fukk ak ñett kromozom yu jigéen yi dañoo wër benn proteen bu mel ni bant.

Ci saareelu yoonnentu Daniyel am na ñatti waxtu-yëgle yu lëkkaloo, bi njëkk mi di wax ci tasare doole gi xeet gu sell gi, te loolu moo mel ni “juróom-ñaari jamono” yi ci Léwitik ñaar-fukk ak juróom-benn. Tasare doole gi xeet gu sell gi, ga ñoom dajaloon, moo doon ñaari junni ak juróom-ñaar-fukk at, waaye ci Daniyel yoonnentu ñaar-fukk ak ñaar, dafa rekk di wax ci gën a mujj ci genn wet gu waxtu woowu. Mu ngi wone Daniyel ni xamul lu yëgle gi di tekki.

Ma dégg nag góor ga sol yére bu weex bi nekkoon ci kaw ndoxi dex gi, ba mu yékkati woon loxo ndeyjooram ak loxo càmmoñam jëm asamaan, te mu waat ci turu Ki dund ba fàww ne dina am benn jamono, ay jamono, ak genn-wáll; te bu mbugal gi mujjee tas doole nit ñu sell ñi, kon lëpp li dina mat. Te dégg naa, waaye xamuma ko; noonu ma ne: Sama Boroom, lan mooy mujjug yii lépp? Daniel 12:7, 8.

Daniel fukk ak ñuy wone yégle bi ñu ubbi ci jamono mujj ga, te loolu mooy 1798. Ci xët wi, Daniel dafay tegu William Miller, maanaam misaal bu njëkk bu ñi am xel ci waxtu woowu. Miller, lu jiitu, ñu yonnee ko ci yonent gi ci at yu ñaar junni juróom-ñeent téeméer ak ñaar-fukk yi nekk ci Leviticus ñaar-fukk ak juróom-benn, te ci aaya yu juróom-ñaareel ak juróom-ñetteel yi, dafay tegu ñi am xel, ñi war a boole dégg bi ne tasaaroo ga ci at yu ñaar junni juróom-ñeent téeméer ak ñaar-fukk yi, tegg na ko bu wóor ne mooy tasaaroo gi Yàlla tasare ay nitam.

Bu ngeen bañoo dégg ma sax ci li lépp, dinaa leen mbugal juróom-ñaari yoon yokkut ci seen bàkkaar. Te dinaa damm seen réy-reylu kàttan; dinaa def seen asamaan ni weñ, te seen suuf ni xàñjar. Leviticus 26:18, 19.

“Réy”u Israayil gu jëkk ga mooy ba ñu leen mayoon ñu bañ Yàlla muy seen buur, te tànn buur buy nit. Seen réy, mi jiiuwul rebb (Kàddu yu xel 16:18), mooy seen bëgg-bëgg a mel ni bépp nguur gu bopp ci jaamu xërëm yi wër leen. Jële ba jëkk nguur gu bëj-gànnar gi, te gannaaw ga nguur gu bëj-saalum gi, mooy tasaaroom kàttan ga (buur bi) ci atum 723 BC ak 677 BC, ku nekk ci sa jamono.

Miller mooyoon na ñu xam-xam yi xamoon yokkute xam-xam bi ñu ubbiwoon ci aaya yi weesu ci Daniel fukk ak ñaar, te ci aaya juróom-ñaari ak juróom-ñetti yi, ñoom mooy ku mel ni mu xamuloon njaxlafte diggante junni ak juróom-ñaar téeméeri ak juróom-fukk at ak ñaar-fukki téeméeri ak juróom-ñaar-fukk at yi ngir tasaare xeltu Yàlla. Daniel dafa tegtal askanu Yàlla ci mujjug Adventism, noonu itam Miller ci tàmbali Adventism. Ci mujjug Adventism, benn jafe-jafe boobu sax na, ndaxte bi Adventism bàyyéee xam-xamu Miller ci “juróom-ñaari yoon yi,” dañu war a yem rekk ci ràññee junni ak juróom-ñaar téeméeri ak juróom-fukk at yi ni moom la Jamonoy Lëndëm ga. Xam-xam yi ci mujj ga amoon nañu benn jafe-jafe bu mel ni boobu Daniel ak Miller di wone. Lu tax baat yi nekk ci Leviticus ñeent-fukk ak juróom-benn ñu jëfandikoo ngir wone ñetti

yoona ak genn-wàll, te du juróom-ñaari yoon?

Miller mēnul a far a jēfandikoo bu mat sēkk ci jafe-jafe bii, waaye ci atum 1856, mujj ga ci “leer gu bees gu yonent bi” dañu ko joxe ci yeneen juróom-benn waxtaan yu ñeel mbind mi, te dañu ko yeggale woon, di wone ne juróom-ñaari waxtu yi dañoo tekki ñetti at ak genn-wàll ci Room bu boka ak xeeti yàlla yu dul Kiristaan, buy doxal Israayil gu dēggu gu Yàlla ci suuf; gannaaw loolu ñetti at ak genn-wàll ci Room bu paapal, buy doxal Israayil gu xel mi. Juróom-ñaari at gannaaw loolu, Awaañtis bu leer dafa bañe yépp leer gi ci juróom-ñaari waxtu yi, di waajal jafe-jafe ji ngir ñi xam ci jamono ji mujj, ci 1989, ba fa, ni ko Daniel benn-fukk ak benn, sarax su ñent bi waxe, réew yi di wone réew yi nekkoon ci Nguuru Sowiyet bu njēkk, paapal bi ak Etazini dañu leen dajale ba fañ.

Leer bu jēkk bi ñu joxoon Miller, dañu ko bañoon ci atum 1863, te leer bu mujj bi ci mbir mi, Hiram Edson moo ko joxe woon ci ñaari benni juróom-benn yooyu. Ñaari xēt yooyu dañu leen taxawal ba noppi, te juróom-ñaari at (jamono) gannaaw loolu, kàttanu Israayil bu yàgg bi ñu ko bàyyi woon, ngir roy yooni kērkēri mǎgg yi di jaamu xērēm, yi ñu woon aji-jēfandikukat yi ba noppi, ci ay at yu jiitu, ni doom ya Babilon. Juróom-ñaari jamonoy Levitik ñaar-fukk ak juróom-benn, nekk na woon jàngat gu yonent ci mbir, te mu doon doj wu nit ñi di tēbbu; te réy-réyu Israayil bu yàgg bi, ni ñu ko wone ci seen bēgg-bēggu ne Saül nguuru leen ni buur, am naaat na. Yeesu dafay melal mujje ak tambali bi.

Téereb Daniel mi itam it ne itam ab yonent at ak juróom-ñeent fukk ak juróom benni at yi, ñoom ñaar ñépp di tàmbaalee ci yékkati “bēccēg bi” ca atum 508. Jēle “bēccēg bi” mooy tegtal ne Rom gu bokkoon ci ñaareel diine, maanaam Rom gu pagan, ñu fay dindi woon bañ-bañam ci yokkute kàttanu pàppa bi ca 538. Am na woon diirub soppi gu tollu ci ñett fukk at bala ñu toogloo kàttanu pàppa bi ci gàngunaay suuf si ca 538; ba noppi, desitu juróom-benni téeméeri at ak juróom-benn fukk yi di jeex ci 1798. Ñett fukk at yooyu di soppi gu dēppale genn nguur ak beneen nguur dañuy wone at yu mujj yu nguuru pàppa bi, yi jiite nguur gu juróombenéelu ci waxi waxu Yàlla ci Biibēl bi, ba ñu ko toogloo ci gàngunaay suuf si ci 1798. Tàmbele gi juróom-benni téeméeri at ak juróom-benn fukk yi di fésal benn waxtu bu ñuy jàppantee génn nguur gu waxu Yàlla ci Biibēl bi ba ca beneen nguur gu waxu Yàlla ci Biibēl bi; noonu it la jeexitalu wax jii di ko fésal.

Yonent ñaari téeméer ak fanweer ak juróom-ñett at yu waxoon ci kàddug yēgle, yi tàmbaalee ca dindi “bépp bés” ba ci 508, jeex na ci 1843.

Te li dale bu ñàkk sarax su bes-bés, te samp jaamu njàqare ji indi tasaaroo, dina am junni ak ñaar téeméer ak juróom ñent-fukk ak juróom-ñaar fan. Ku barkeel mooy ki muñ te jot ci junni ak ñetti téeméer ak juróom-ñaar-fukk ak juróom fan. Daniel 12:11, 12.

Yeneen waxi ci nebbe ba ñetti junni ak ñaar téeméer ak fanweeri juróom-ñett at mujje na ci 1843, te Daniel wax ne ñi “muñoon xaar” ba yeneen wax ji mat, dinañu barkeel. Rakku jigéen White wax na ko nii.

“Yērēm nañu bēt yi gisoon mbir yi ñu gisoon ci 1843 ak 1844.

“Bataaxal bi ñu ko joxe na. Te warul am benn yéex ci jébbatiwaayam, ndaxte màndargayi jamono yi miy mat; liggéeyu mujji bi war na am. Benn liggéey bu réy dinañu ko def ci ab waxtu bu gàtt. Benn bataaxal dinañu ko joxe léegi ci dogalu Yàlla, te dina màgg ba nekk yuuxu réy. Noonu Daniel dina taxaw ci wàllu moom, ngir joxe seedeem.” Manuscript Releases, volume 21, 437.

Kon lii, tàmbali yěfandikoo ci waxu yonent bi buy wax ñetti téeméer ak fanweer ak juróom-ñeent at, mooy firndeel genn soppi gu jóge ci diiney paganism, jëm ci diiney papalism; noonu itam mooy firndeel genn soppi gu jóge ci Protestantism, jëm ci Millerite Protestantism.

Ñi Adventist yi gàntal dëgg-dëgg yu njëkk yu Adventism, ñoom dañuy bañ yépp waxi yonent ci jamono yi Millerite yi joxe woon, hatta ak ñaari junni ak ñetti téeméeri at yi nekk ci Daniel 8:14. Mën nañu bu baax weddi ne lii mooy dëgg, waaye mën nañu wone ko ci xalaat gu jub ne dëgg la; waaye sama paj fii léegi mooy baneen, ba tax dinaa ko bàyyi léegi, ndax da nuy jéem a yeggal waxtaan bii ci jeexitalam.

Tasaare réewu “suuf su tedd bi” bu Yuda ci atum 677 bala Kirist dafa tekki jàllujju “mbooloom ñi” bi nekk ci Daniyel 8:13, 14, te muy won sampug suuf su tedd bi bu jamono jii, mooy Étaas-ini. Ñaari junni ak ñetti téeméeri at yi nekk ci benn ay aaya yooyu tàmbalee nañu ci atum 457 bala Kirist, te dañuy tekki jàllujju “bérab bu sell bi.”

Noonu ma dëgg benn aji-sell buy wax, te beneen aji-sell ne aji-sell boobu doon wax: “Ba kaña lay nekk peeñ mi ci mbind mi ñuy def bés bu nekk, ak moytu yoon wi indi tas, ngir jox màggalu kër Yàlla ak mbooloom ngir ñu dóor leen ci suuf?” Noonu mu ne ma: “Ba ñaari junni ak ñetti téeméeri fan; gannaaw loolu, dees na setal màggalu kër Yàlla gi.” Daniel 8:13, 14.

677 BC ak 457 BC ay fan yu ñu boole ci mbirum askanu Yàlla ak kër Yàlla gu sell gi. Yàlla delloo mbooloom ñi ak kër gu sell gi benn jamono ci 22 Oktoobar 1844. Ñaari téeméeri at ak ñaar-fukk yi nekk diggante 677 BC ak 457 BC dañuy melal ab jamono bu Yàlla di samp ab tektal bu muy fésal yokkute leer. Ci 22 Oktoobar 1844 leeru malaaka bu ñetteel bi agsi, leeru kër gu sell gi tàmbalee leer, te amoon na fa mbooloo mu nekk ngir waare leer ga.

Ci sèriñ gu xamle buy wone ñetti xeetu xare bi Seytaane ak Almasi bi bokkoon, Biblia Buyuuru James bi atum 1611 moos nañu ko. Loolu gannaaw ñaar téeméer ak ñaar-fukk at ak juróom-ñar la, ci 1831, William Miller siiwal na yonnenteem bi ngir jëkk yaa.

«Di juróom-ñeent William Miller gëm na ne war na yégle ay yoonam ci kërki yi; waaye mu muñ, yaakaar ne kenn kuñu xam ne am na sañ-sañ dina yégle xibaar bu neex bi ci Aji Musalkat buy ñëw léegi. Ci noonu, ci xaaram rekk, dafa firndeel dëggug yoonam ga; amoon na tur wu ne dañuy dund, waaye dañuy dee gaaw. Ci atum 1831 la Miller joxe waxtaanam wu njëkk ci yeneen yi.» Steven Haskell, The Seer of Patmos, 77.

Yàlla aar na bind yu sell te jub yi jěfandikoo ngir génne Biibël bi. Gannaaw loolu, Mu juré Biibëlam ci atum 1611. Gannaaw loolu it, Mu yékkati benn ndawkat buy jěfandikoo yoon yi nekk, gënnoo te sampu ci Biibël bi ngir génne ndigalu malaaka bu njëkk bi. Ci 1831, waxu Miller ame na melokaanu ngànt bu leer, ni la wax ji ci taarixu Kirist ame woon melokaan ci ndigalu Yaxya Miy

Sóob, ni it la bataaxalu wax ji di faral di ame melokaan ci bépp yëngu-yëngu yu yeesal. Waxu Miller, muy ndigalu malaaka bu njëkk bi buy yégle ubbikug àtte ba, ànd na ci njàppale gu jub ci jëfandikoo jamono jàngoro bu yonntent yi di ñaar téeméeri ak ñaar-fukk at. Moo doon waxu artu gi ci ndoorteelu juróomeelu nguur gi ci yonntentu Biibël bi — Etazini.

Ci atum 1996, liggéeyu Future for America tàmbalee na, te waxtaanu ñetteelu malaaka mi ñu ubbiwoon ci 1989—waxtaan wi di won noppalu gaañu rey-rey gu papasi bi ak ndigalu Dimingo bi di ñëw léegi—feesal nañu ko ci ab jurnaal bu tudd, The Time of the End. Waxtaan wi ci mujjug Adventism moom itam ñu ko santale woon ni ñu santalee woon waxtaan wi ca njëlbeen ga. Ca njëlbeen ga, waxtaan wi dafa ñu ko takk ci jamono te mu doon yokkute gu gën a xóot ci dëgg yi nekk ci Kàddug Yàlla. Ci atum 1996, ñaari téeméeri ak ñaar-fukk te ñaar at gannaaw juddug États-Unis ci 1776, waxtaan wi ci mujjug Adventism santalees na te doon na yokkute gu gën a xóot ci yëgley ñetti malaaka yi.

Bi nu di jëfandikoo jaar-jaarleem gu benn bokk bi ci diggante jaamu Réewum Republik ak jaamu Protestan ci jaar-jaarlu buur gu juróom-benéel bi ci waxu yonent yi ci Biibël, war nañu xam ku dul jaamu Protestan ak ku nekkul moom.

Jàngal ngir nga wone sa bopp ne nanga neex Yàlla, di liggéeykat bu warul a rus, di xàjj Kàddug dëgg gi bu jub. Waaye dëddu wax yu ñaaw te amul njariñ; ndaxte dinañu yokk rekk yéesal ci lu gën a bon ci ragaladi Yàlla. 2 Timote 2:15, 16.